

Eesti positsioon Äritegevuse lihtsuse (*Ease of Doing Business*) indeksis

Sissejuhatus

Äritegevuse lihtsust rahvusvaheliselt võrreldavaks muuta on keeruline ülesanne. Selline eesmärk on aga Maailmapanga koostataval indeksil (siin ja edaspidi nimetatakse seda lühendiga EDB ehk *Ease of Doing Business* indeks). Alljärgnevalt on toodud EDB indeksi alaindeksite metoodikakirjeldus¹ koos Eesti positsiooni ja võimalike ettepanekutega positsiooni parandamiseks.

Äritegevuse lihtsuse indeksi metoodika on hetkel liialt protseduuride arvu keskne, mis tähendab, et protseduuride arvu vähendamine võimaldaks riigil hõlpsasti oma positsiooni parandada. Näitajate hindamisel alustatakse iga protseduuri erineval päeval, mistõttu võib tegelik ajakulu olla oluliselt tagasihoidlikum, sest enamasti viiakse protseduure läbi samal ajal (nt ettevõtte loomisel arvestatakse, et äriühingu nime kontroll ja registreerimine toimuvad ühel ja algkapitali pankakandmine teisel päeval – tegelikkuses aga toimub kõik sisuliselt samal päeval). Tulevikus on kavas indeksi sisse arvata erinevad seadusandluse efektiivsust kirjeldavad näitajad. Millisel viisil see Eesti positsiooni muudab, on hetkel keeruline öelda. Võimalik on ka, et muudetakse faktorite kaale – seni on erinevatele faktoritele määratud sarnased kaalud, mis aga konkurentsivõime osas ei pruugi alati nii olla. Ehk teisiti öeldes – kõik kitsaskohad ei pruugi ettevõtte arengule ühtmoodi halvavalt mõjuda.

Käesolev ülevaade on üles ehitatud selliselt, et hõlmab kümmet indeksit ning sisaldab indeksite koostamise ülevaadet (metodoloogilist ja protseduurilist). Lisaks on toodud Eesti indeksi väärtus koos lähinaabrite tulemustega (vt tabelid allpool) ning seejärel on olemasolevale informatsioonile toetudes kirja pandud esmased soovitusel muudatusteks (nii protseduurilised kui ka juriidilised). Olgu siinkohal öeldud, et nii mõnegi indeksi puhul ei ole otseselt võimalik soovitusi anda ning mitmel juhul on vaja teha täiendavaid uuringuid/analüüse. Äritegevuse lihtsuse indeksi koostamisel osales 189 riiki (Eesti on 22. kohal²).

Ülevaate koostas Caroline Rute Arengufondist. Toimetamisel oli abiks Annika Lentso (Arengufond) ja juristid büroost Eversheds. Arengufond tänab ka ametnikke Justiitsministeeriumist ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumist, kelle kommentaaridest oli raporti valmimisel palju abi.

---

¹ World Bank. 2013. *Doing Business 2014: Understanding Regulations for Small and Medium-Size Enterprises*. Washington, DC: World Bank Group. DOI: 10.1596/978-0-8213-9615-5. License: Creative Commons Attribution CC BY 3.0

² Analüüsi avaldamise hetkeks on raporti metoodikat muudetud ning Eesti positsioon kerkis 22. kohalt 17.-le pelgalt metoodiliste muutuste tõttu.

Ettevõtlusega alustamine (*Starting a Business*)

Ettevõtlusega alustamist mõõdetakse nelja indikaatori protsentiliide (*percentile ranking*) keskmisena: protseduurid, ajakulu, maksumus, minimaalse algkapitali nõue. Katset tehes eeldatakse, et registreeritakse järgnevaid kriteeriumeid täitev äriühing:

- Tegu on osaühinguga (OÜ), mis on kohalik ning mis asub riigi suurimas ärilinnas.
- Äriühingus on palgal 10-50 inimest.
- Tegevusvaldkonnaks on tavapärased äri- või tööstustegevused.
- Osakapital on 10 x riigi keskmine sissetulek elaniku kohta.
- Käive on vähemalt 100 x riigi keskmine sissetulek elaniku kohta.
- Äriühing ei kvalifitseeru ühegi soodustuse jaoks.
- Äriühing ei oma kinnisvara.

Sellise kirjeldusega äriühingu loomine võtab EDB reegleid arvestades Eestis aega **4,5 päeva**. Selleks tuleb läbida **4 protseduuri**. Protseduuride eest tuleb kokku maksta **1,4% riigi keskmisest sissetulekust elaniku kohta**. Osakapital peab olema vähemalt **18,6% riigi keskmisest sissetulekust elaniku kohta**.

Protseduuride hulka arvestades lähtuti järgmistest tegevustest:

- Registreerimisele eelnenud tegevused (näiteks kontrolliti, et nimi on veel saadaval).
- Registreeriti äriühing riigi suurimas ärilinnas (Tallinnas).
- Registreerimise järgsed vajalikud tegevused (näiteks sotsiaalkindlustuse registreerimine, kaubamärk).

Ajakulu (päevades) arvestades lähtuti järgmistest reeglitest:

- Ei võetud arvesse informatsiooni kogumisele kulunud aega.
- Iga protseduuriga alustati erineval päeval – välja arvatud juhul, kui kõike sai Internetis järjest teha.
- Protseduur loeti lõppenuks, kui saadi kätte lõplik dokument.
- Enne katset ei võetud ametnikega ühendust.

Eestis nägi protseduur välja järgnev:

- 1) Seadus näeb ette, et äriühingu nimi peab olema selgesti eristatav. Seega kontrolliti asutatava äriühingu nime www.rik.ee andmebaasist, milleks kulus **vähem kui päev** ning mis oli tasuta.
- 2) Äriregistrisse sai sissekande teha Internetis, millele kulus **üks päev** ning selle eest tuli tasuda **140,60 eurot** riigilõivu (valida oleks saanud ka kiirendatud registreerimine, mille eest oleks tulnud lisaks tasuda 44,74 eurot).
- 3) Osakapitali sissemaksmine pangakontole (kui osakapital ületab 25 000 eurot) võttis aega ühe päeva ning oli tasuta.
  - a. Juhul, kui loodava osaühingu kavandatud osakapital ei ole suurem kui 25 000 eurot, võib osaühingu asutamisel ette näha, et asutajad ei pea osaühingu asutamisel osa eest tasuma. Sellise osaühingu asutajaks saab olla vaid füüsiline isik.
- 4) Eesti Maksu- ja Tolliametis (EMTA) käibemaksukohuslaseks registreerimine (vajalik, kui äriühingu maksustatav käive ületab 16 000 eurot, mitte sisse arvestades importi) oli tasuta, kuid võttis aega **kolm päeva**.

- a. Tegelikuses ei võta see protsess tavaliselt aega kolm päeva, kuid formaalselt on EMTA võtnud kohustuse kolme tööpäeva jooksul avalduse kinnitada.
- b. Alates 2009. aastast saab äriühingu käibemaksukohuslasena registreerida ka elektrooniliselt läbi Äriregistri.

5) Haigekassas registreerimine võttis aega **ühe päeva** ning oli tasuta.

Soovitused

Indikaator	Eesti 2015	Eesti 2014	Taani 2015	Soome 2015	Läti 2015	Leedu 2015	Norra 2015	Poola 2015	Parim tulemus 2015
Äri alustamine (koht)	26	40	25	27	36	11	22	85	Uus-Meremaa (1)
Protseduuride arv	4	5	4	3	4	3	4	4	Uus-Meremaa (1)
Ajakulu päevades	4,5	6,5	5,5	14,0	12,5	3,5	5,0	30,0	Uus-Meremaa (0,5)
Kulu(% keskmisest tulust)	1,4	1,5	0,2	1,1	3,6	0,7	0,9	12,9	Sloveenia (0,0)
Osakapitali minimaalne suurus (% keskmisest tulust)	18,6	20,6	14,5	7,0	0,0	0,0	5,0	12,3	135 riigis (0,0)

Eesti positsioon on 26. kohal äri alustamise lihtsuses ehk täpselt Taani ja Soome vahepeal. Aasta varasemaga võrreldes on Eesti läbi teinud olulise tõusu, kuid seda mitte siseriiklike regulatsioonide muutumise vaid pigem Eesti olude kajastamine on muutunud tõepärasemaks. Samas on kasutatavast metoodikast tulenevalt ikkagi oluliselt üle hinnatud Eestis ettevõtte loomiseks kuluv aeg, ning seda on võimalik teha oluliselt kiiremini kui uuringus välja toodud 4,5 päeva.

Lähtuvalt eelnevast tabelist on Eesti oma naabritega suhteliselt sarnasel positsiooni jäädes oluliselt maha vaid Leedust. Positsiooni parandamiseks on võimalik teha järgmist:

- 1) Nagu 135 uuritud riiki juba on teinud, võib ka Eestis kaaluda esmase osakapitali sissemakse täielikku likvideerimist. Sellise muutuse järel konkureeriks Eesti edetabeli selles osas teiste riikidega võrdsemal alusel.
- 2) Teine võimalus on vähendada või täielikult kaotada äriühingu äriregistrisse kandmise kulu.
- 3) Äri alustamise ajakulu saaks vähendada EMTA (Eesti Maksu- ja Tolliamet) protseduuride kiirendamisega, näiteks kinnituse saamise tähtaja vähendamisega kolmelt päevalt ühele.

Ehituslubadega tegelemine (*Dealing with Construction Permits*)

Ehituslubadega tegelemist mõõdetakse kolme indikaatori protsentilide (*percentile ranking*) keskmisena: protseduurid, ajakulu, maksumus. Katset tehes eeldatakse, et taotletakse vajalikud ehitusload riigi suurimasse ärilinna laohoone ehitamiseks. Lisaks ühendatakse laohoone konnaalvõrkudega ning registreeritakse omand, et seda saaks kasutada tagatisena või omandiõiguse üleandmiseks kellelegi teisele.

Laohoonet registreerivat äriühingut iseloomustavatest omadustest põhilised on allpool ära toodud kuid kõigi omaduste nimekiri on oluliselt pikem:

- Tegu on osaühinguga, mis on kohalik ning mis asub riigi suurimas ärilinnas.
- OÜ tegevusvaldkonnaks on ehitus.
- OÜ palgal on 60 ehitajat ja muud töötajat.

Ehitatavat laohoonet iseloomustavad järgmised kriteeriumid:

- Tegu on uue ehitisega (enne ei asunud vastaval maatükil midagi).
- Laohoone arhitektuuriline ja tehniline kavand on varem täielikult ette valmistatud litsentseeritud inseneri või arhitekti poolt.
- Laohoone ühendatakse vee-, telefoni- ning kanalisatsioonivõrgustikuga (kusjuures ühendus iga võrguga on 150 meetri pikkune).
- Laohoonet kavatakse kasutada tavapärasel eesmärgil (näiteks raamatute või kontoritarvete hoiuks).
- Ehitus ise võtab aega 30 nädalat (välja arvatud igasugused administratiivsed ning regulatiivsed takistused).

Sellise kirjeldusega laohoone ehitamise jaoks vajalike protseduuride läbimine võtab EDB reegleid arvestades Eestis aega **103 päeva**. Selleks tuleb läbida **11 protseduuri**. Protседuuride eest tuleb kokku maksta **0,3% laohoone maksumusest**.

Protседuuride hulka arvestades lähtuti järgmistest tegevustest:

- Kõikide asjakohaste dokumentide esitamine ning kõikide vajalike lubade, litsentside, ja tõendite saamine.
- Kõikide vajalike teatiste esitamine ja kõikide vajalike inspeksioonide läbiviimine.
- Vee, kanalisatsiooni ja telefoniühenduse saamine.
- Pärast ehituse lõppu laohoone registreerimine (juhul, kui seda on vaja tagatise või omandiõiguse üleandmise jaoks).

Ajakulu (päevades) arvestades lähtuti järgmistest reeglitest:

- Arvesse ei võetud informatsiooni kogumiseks kulunud aega.
- Iga protseduuriga alustati erineval päeval (v.a protseduurid, mida sai terviklikult Internetis teha).
- Protседuur loeti lõppenuks viimase dokumendi kättesaamise hetkel.
- Ametnikega ei võetud varasemalt ühendust.

Eestis nägid protseduurid välja järgnevad:

- 1) Loa saamine Päästeametilt kestab **30 päeva** ning on tasuta. See protseduur peaks ametlikult kestma 10 päeva, kuid tegelikkuses kestab 30. Juhul, kui laohoone kavand ei vasta tuleohutuseeskirjadele, on aega viis päeva kavandis olevad tuleohutuse vead parandada.
- 2) Keskkonnamõju hinnangu tegemine kestis **7 päeva** ja oli samuti tasuta. KOV otsustab, kas nõuab keskkonnamõjude analüüsi või mitte. Juhul, kui KOV langetab otsuse keskkonnamõju analüüsi vajalikkusest ehitusloa taotlemise protsessi jooksul, on neil selleks otsuseks aega 20 päeva. See tegevus toimub teiste tegevustega samaaegselt.
- 3) Keskkonnaameti loa saamise vajadus sõltub KOV-i valikust. Antud uuringu raames eeldati, et KOV võib langetada laohoone ehituse käigus otsuse nõuda vastavat luba. Loa saamise kinnituse saab **29 päevaga** (reeglite kohaselt kuni 30 päevaga) ning selle eest ei tule maksta. See tegevus toimub teiste tegevustega samaaegselt.
- 4) Terviseameti loa saamine ei ole kohustuslik antud projekti puhul, kuid KOV võib otsustada Terviseametiga konsulteerida. Sellel konsultatsioonil ei ole ajalimiiti. Antud uuringus eeldati selle tegevuse kestvuseks **28 päeva**. Selle protsessi eest ei tule eraldi maksta. Ka pärast laohoone ehitamist on Terviseametil õigus kontrollida hoone olukorra vastavust tervisenõuetele. See tegevus toimub teiste tegevustega samaaegselt.
- 5) Tööinspektsiooni luba ei ole ametlikult enne ehitusloa saamist vajalik, kuid KOV võib otsustada Tööinspektsiooniga juba varakult konsulteerida. Tööinspektsioonil on nii lao ehitamise ajal kui ka pärast seda lubatud käia nõuete täitmist kontrollimas. See protseduur võtab aega umbes **27 päeva** ning toimub samaaegselt teiste tegevustega.
- 6) Ehitusloa saamine peaks toimuma 20 päeva jooksul, kuid tegelikkuses läheb sellega tihti kauem, sest KOV alustab 20 päeva lugemist alles hetkest, kui kõik teised load on kätte saadud. Selles edetabelis eeldatakse, et ehitusloa saamine võtab aega **25 päeva** ning selle eest tuleb tasuda **531 eurot**.
- 7) Järgmise sammuna võib KOV käia tööplatsi inspekteerimas. See võtab aega **ühe päeva** ning ei maksa midagi.
- 8) Tehnilise Järelevalve Amet (TJA) võib samuti käia ehitustegevust inspekteerimas. Ka selle tegevuse pikkuseks arvestatakse **üks päev** ning selle kulu katab TJA.
- 9) KOV-ilt lõpliku kasutusloa ning lõpliku inspektsiooni nõudmine võtavad aega **25 päeva** ning lähevad maksma **64 eurot**. Ametlikult peaks protseduur võtma kuni 20 päeva, kuid praktikas see tihti nii ei ole.
- 10) Lõpliku inspektsiooni läbiviimine KOV-i poolt võtab aega **ühe päeva**, on tasuta ning seda tehakse teiste tegevustega samaaegselt.
- 11) Vee ja kanalisatsiooniühenduse saamine võtab aega **20 päeva** ning maksab **1 131 eurot**.

*Kõigi protseduuride kestvus eraldi on protsessi kogu kestvusest pikem seetõttu, et mitmeid protseduure on võimalik läbi viia üheaegselt.

Soovitused

Indikaator	Eesti 2015	Eesti 2014	Taani 2015	Soome 2015	Läti 2015	Leedu 2015	Norra 2015	Poola 2015	Parim tulemus 2015
Ehituslubade saamine (koht)	20	20	8	33	47	15	27	137	Hong Kong, Hiina (1)

Protseduuride arv	11	11	5	15	12	11	10	19	Hong Kong, (5)
Ajakulu päevades	103	103	64,0	64,0	149,0	91	122,5	212	Singapur (26)
Kulu keskmisest tulust)	(% 0,3	0,3	2,3	0,8	0,3	0,3	0,6	0,3	Katar, Mongoolia (0)

Eesti positsioon ehituslubade taotlemisel on võrreldes OECD keskmisega märksa parem, ning seda kõigi põhinäitajate lõikes (protseduuride arv, ajakulu, maksumus).

Nagu eelnevast tabelist näha, on Eesti ehituslubadega tegelemise kiirus naabritega võrreldes keskpärane. Samas võrreldes Hong Kongi, Hiina, Singapuri ja Katariga on Eestil palju arenemisruumi. 2011. aastal muudeti Eestis kogu protsess keerulisemaks: KOV-idelt saadavate kujundusjuhendite saamiseks vajaminevat aega pikendati.

Eesti positsiooni parandamiseks võiks kaaluda järgmisi tegevusi:

- 1) Langetada ehituslubadega seotud kulusid. OECD riikide keskmisega võrreldes on Eestis ehitusloa taotlemine juba niigi odav, kuid kui eesmärgiks seada edetabelikoha parandamine, siis võib kaaluda kulude kärpimist veelgi.
- 2) Vähendada ehitusloa taotlemise erinevaid etappe. Samuti nagu äri alustamisega, võib kõik protseduurid/taotluste esitamised tuua kokku samale kodulehele või samasse ametisse. Selle asemel, et erinevad ametid vastutavad erinevate etappide eest, võib tekitada neid ühendava lüli, mis kogu protsessi paari päeva võrra lühendaks.
- 3) Loa taotlemine selleks ettenähtud aja jooksul. Nii ehitusloa kui ka lõpliku kasutusloa saamine KOV-idelt võtab tihti ettenähtust kauem aega (selle indeksi andmete kohaselt 20 päeva asemel 25 päeva). Teoreetiliselt on ettevõtetel võimalik KOV-i vastu kohtusse minna, kuid seda tehakse harva. Ka Päästeametilt loa saamine peaks kestma 10 päeva, kuid kestab 30. Täiendav analüüs, millest sellised ebaefektiivsused tulevad, on tingimata vajalik.
- 4) Erinevate etappide ajamahukuse hindamine. On tõenäoline, et kõiki neid tegevusi saaks teha oluliselt lühema aja jooksul. Kui vee- ja kanalisatsiooni saamine võtavad 20 päeva, kaasa arvatud selleks vajalikud ehitustööd, siis on küsitav, miks lubade saamiseks vajalikud analüüsid sama kaua või veelgi kauem aega võtavad. Kui hinna puhul oli küsitav, kas seda tasub langetada, sest meie naaberriikides on see samuti samas suurusjärgus või isegi kõrgem, siis ajakulu on Eestis näiteks Taani ja Soomega võrreldes oluliselt suurem ning seega vajab põhjalikku analüüsi.

Tulevik

Edaspidi planeeritakse ehituslubade indeksis hakata mõõtma ka järgnevaid tegureid:

- ehitusmäärused (näiteks kas hoonetele on seatud miinimumnõuded),
- ehitusele eelnev kvaliteedikontroll,
- ehituse ajal toimuv kvaliteedikontroll,
- ehitusele järgnev kvaliteedikontroll,
- vastutuse/kindlustuse kord,
- ametlik sertifitseerimine ja kontrollimine.

Elektriühenduse saamine (*Getting Electricity*)

Elektriühenduse saamist mõõdetakse kolme indikaatori protsentiilide (*percentile ranking*) keskmisena: protseduurid, ajakulu, maksumus. Katset tehes eeldatakse, et elektriühendust on vaja saada tüüpilisse laohoonesse riigi suurimas ärilinnas. Katse on lõppenud, kui elektriliin on ühendatud.

Laohoonet, millele elektriühendust soovitakse, iseloomustab järgnev:

- Laohoone asub suurima ärilinna piirkonnas, kus on ka teisi laohooneid.
- Tegu ei ole piirkonnaga, kus on eelised teiste sarnaste piirkondade ees (näiteks eripakkumisena elektri kiirem ühendamine või elektrihinna subsideerimine).
- Laohoone on ühendatud teedevõrguga. Elektriliini ühendamine nõuab ka vähemalt ühe tee ületamist, kuid neid ei teostata eramaal.
- Tegu on uue ehitisega, mis ühendatakse vooluvõrguga esimest korda.
- Laohoonel on kaks maapeal olevat korrust, üldpindalaga umbes 1 300,6 ruutmeetrit ning see rajatakse 929 ruutmeetri suurusele maalapile.

Nõutavat elektriühendust kirjeldatakse järgnevalt:

- Tegu on 150-meetri pikkuse kolmeefaasilise, neljajuhtmelise Y, 140 kVA ühendusega.
- Ühendus võib olla keskmise või madala pingega ning maapinnast kõrgemal asuv või maalalune (sõltuvalt sellest, mis antud piirkonnas on tavaks).
- Ühendustöid ei teostata eramaal (st ei ületata erakrunte) – küll aga on vaja ületada 10-meetri laiune tee.
- Laohoone sisemised elektrijuhtmed on paigas. Tööde teostajal on vaja vaid paigaldada üks elektriarvesti. Igakuine tarbimine on 0,07 GWh.

Sellise kirjeldusega laohoone varustamine elektriga võtab EDB reegleid arvestades Eestis aega **111 päeva**. Selleks tuleb läbida **4 protseduuri**. Protseduuride eest tuleb kokku **maksta 169,2% riigi keskmisest sissetulekust elaniku kohta**.

Protseduuride hulka arvestades lähtuti järgmistest tegevustest:

- Kõikide asjakohaste dokumentide esitamine ning kõikide vajalike lubade ja tõendite saamine.
- Kõikide vajalike teatiste esitamine ja kõikide vajalike inspeksioonide läbi viimine.
- Kõikide väliste paigalduste läbiviimine ning vajadusel ka selleks materjalide soetamine.
- Nõutud tarnelepingute lõpetamine ning lõplik paigaldus.

Ajakulu (päevades) arvestades lähtuti järgmistest reeglitest:

- Arvesse ei võetud informatsiooni kogumiseks kulunud aega.
- Iga protseduuriga alustati erineval päeval (v.a protseduurid, mida sai terviklikult Internetis teha).
- Protseduur loeti lõppenuks viimase dokumendi kättesaamise hetkel.
- Ametnikega ei võetud varasemalt ühendust ning nendega kontakteeruti ka protseduuri jooksul minimaalselt.

Kulu arvestades ei arvatatud sisse tulumaksu.

Eestis nägi protseduur välja järgmine:

1. Eesti Energiale tehtud päringule vastuse saamine elektri paigaldamisega seotud nõudmiste ja hinnangulise eelarve kohta võttis aega **20 päeva** ning oli tasuta. Pakkumine (leping) tehakse koos tehniliste täpsustustega pärast seda, kui klient on omapoolse info edastanud. Eesti Energia viib selle aja jooksul ka iseseisvalt inspeksiooni läbi.

- Väliste ühendustööde valmimisele kulub **89 päeva** ning see läheb maksma 17 951,1 eurot. Juhul, kui on vaja läbi viia kaevandustöid, peab Eesti Energia selleks saama KOV-i loa, mis võtab aega umbes ühe kuu.
- Sõltumatu ekspert viib pärast tööde lõppu läbi inspeksiooni ning saadab selle põhjal Eesti Energiale aruande. See protsess võtab aega **3 päeva** ning maksab **350 eurot**.
- Eesti Energialt lõpliku kinnituse saamine, püsilepingu allkirjastamine ning lõpliku ühenduse aktiveerimine võtavad aega **2 päeva** ning maksavad **4 487,8 eurot**.

Soovitused

Indikaator	Eesti 2015	Eesti 2014	Taani 2015	Soome 2015	Läti 2015	Leedu 2015	Norra 2015	Poola 2015	Parim tulemus 2015
Elektriühenduse saamine (koht)	56	54	14	33	89	105	25	64	Korea (1)
Protseduuride arv	4	4	4	5	5	5	4	3	12 riigil (3)
Ajakulu päevades	111	111	38	42	108	137	66	161	Korea (18)
Kulu keskmisest tulust)	(% 169,2	188,0	114,9	29,7	308,2	45,5	11,9	20,8	Jaapan (0,0)

Eesti positsioon elektriühenduste saamisel on OECD keskmisega umbes samal tasemel. Samas on üllatav, kui palju on Eesti mõnest naabrist maha jäänud: Norra (25. koht), Taani (14. koht) ja Soome (33. koht) on Eestist mitukümmend kohta eespool.

Protseduuride arvult on Eesti keskpärane. Vaid 13 riigis saadakse hakkama meist väiksema arvu protseduuridega. Erinevus tuleb sellest, kui kaua ühenduse saamine aega võtab. Näiteks võtab meil ühenduse saamine aega 93 päeva kauem kui Koreas. Põhiline erinevus on paratamatult protsessis, kus Eesti Energia ühendab laohoone elektrivõrku ehk põhjuseks on Eesti Energia protsesside suur ajakulu. Teiseks on meil ka elektriühenduse saamise kulu kõrge. Kui Jaapanis ei pea äriühing elektriühenduse saamise eest üldse maksma, siis meil küündib see maksumus lausa 169 protsendini riigi keskmisest sissetulekust elaniku kohta. Samuti on see suhe oluliselt kõrgem kui enamusel meie naabritest, vaid Läti jääb selles arvestuses meist maha.

Tulenevalt eelnevast on soovitused järgmised:

- Vajalik täiendavalt analüüsida Soome, Taani, Saksamaa, Rootsi ja teiste riikide elektriühendust pakkuvate suurete võimet elektriühenduse saamise ajakulu langetada. Võimalik, et elektrituru avamine on ka Eestis olukorda tänaseks parandanud, kuid tuleb rõhutada, et EDB edetabelis tehakse arvutusi siiski vaid suurima pakkuja järgi.
  - Eesti Energialt eelpäringu põhjal lepingu ja tehniliste detailide saamine võttis kauem aega, kui Saksamaal võrguga ühenduse saamine. Sellele ajakulule lisandus Eestis ka füüsiliselt ühenduse loomine, millele kulus veel 89 päeva.
- Kaaluda elektriühenduse saamise kulu kaotamist (nt eeskujuks Jaapan). Siinjuures on probleemiks avatud turg: võrguga ühendamine ja elektri eest tasumine on üha nõrgemalt seotud, mistõttu kulu ühenduse eest ei saa elektri eest tasumisega siduda.
- Analüüsida avatud turu mõju hindadele ja elektri saamise ajakulule.

Tulevik

Edaspidi on kavas elektri saamise lihtsuse indikaatorit muuta nii, et see mõõdaks ka elektriühenduse kvaliteeti. Hakatakse võrdlema riike ka aastas toimunud elektrikatkestuste arvu ja kestvuse põhjal, mis võivad Eesti näitajat pisut kahandada – Eestis on veel üpris suur hulk õhuline, mille parandamine võtab tormi tingimustes küllaltki kaua aega.

Elektrilevi OÜ eksperdi, Meelis Kaps, kommentaarid:

Maailmapanga aruande täitmise juhised jätab võrguettevõtjale vabad käed liitumispunkti asukoha ja pingestme tõlgendamisel. Elektrilevi OÜ poolt esitatud andmed nägid ette uut liitumist madalpingel, liitumispunkti ehitamisega kinnistu piirile, mis toob kaasa madalpingeliini ehituse alajaamast kinnistuni. Liini ehitus eeldab aeganõudvaid kooskõlastusi maaomanikega. Võimalike variantidena tuleks kõne alla uus liitumine madalpingel liitumispunktiga alajaamas või uus liitumine keskpingel, liitumispunktiga alajaamas. Nende variantide korral oleks liitumistähtaeg kuni 60 päeva.

Liitumistasu, ehk rahaline kulu sõltub samuti võrguettevõtja poolt tehtavast pingestme valikust küsimustikus. Uue liitumise korral keskpingel on liitumistasu erinev liitumistasust madalpingel.

Protseduuride arvu on juhises võimalik erinevalt tõlgendada. Näiteks on Maailmapanga aruandes esitatud liitumisprotseduuride arv Lätis 5 ja Eestis 4. Samas oleme võrrelnud liitumiste töökorraldust ja protsesse Eestis ja Lätis. Kliendi jaoks on protsessid ja töökorraldus identsed. Jaotus protseduurideks on seega tinglik.

Elektrilevi OÜ valis testis esitatud võimalustest kliendile kõige mugavama, mis samas osutus kõige töömahukamaks variandiks.

Seega kokkuvõttes on tegemist võrdlusega, milles on üpris suured tõlgendamisvõimalused ning meie olime suhteliselt konservatiivsed.

Kõige ajakulukam tegevus uue võrguühenduse ehitamisel Eestis on servituudilepingute sõlmimine maaomanikega. Eestis on üksikisiku huvi eelistatud avalikule huvile. Terve küla elektrivarustuse ehitamine võib oodata aasta ja rohkem ühe maaomaniku kooskõlastuse (loe: vaidluse) taga. Kooskõlastus võib minna kuni sundvalduse seadmiseni, mis lisab protsessile veel ühe aasta.. Sellised äärmuslikud näited siis.

Elektrikatkestuste kohta kehtib Tallinnas (EDB aruandes on Lasnamäe piirkond) 2013 aasta kohta järgnev statistika: SAIFI = 0,22 (System Average Interruption Frequency Index; Põhja-Ameerika osariikides on selle näitaja suuruseks 1,01 katkestust kliendi kohta); SAIDI = 20,13 (System Average Interruption Duration Index, Põhja-Ameerika osariikides on selle näitaja suuruseks 2,253 tundi kliendi kohta).

Kinnisvara registreerimine (*Registering Property*)

Kinnisvara registreerimist mõõdetakse kolme indikaatori protsentilide (*percentile ranking*) keskmisena: protseduurid, ajakulu, maksumus. Katset tehes vaadatakse, kuidas kulgeb tüüpiline kinnisasja ostu-müügi tehing kahe äriühingu vahel. Katse on lõpetatud, kui kinnisasja omandiõigus on teisele äriühingule üle läinud ning uus omanik saab seda laenu tagatisena kasutada või seda edasi müüa.

Müüjat ja ostjat iseloomustab järgnev:

- Mõlemad on Eesti-sisesed eraisikutest omanikega OÜ-d.
- Mõlemad asuvad riigi suurimas ärilinnas.
- Mõlemal on 50 töötajat, kes on kõik Eesti kodanikud. Äriühingu tegevusvaldkonnaks on tavapärase äritegevus.

Kinnisasja, mille täielikuks omanikuks on selle müüja, iseloomustab järgnev:

- Kinnisasja väärtuseks on 50 kordne riigi keskmine tulu elaniku kohta (613 560 eurot). Kinnisasja müügihind on sama, mis selle väärtus.
- Kinnisasi on registreeritud kinnistusraamatus ja selle osaks olev ehitis ehitisregisstris ning selle üle ei ole omandivaidlusi.
- Asukohaks on linnalähedane äripiirkond ning sihtotstarbe muutmist vaja ei ole.
- Kinnisasi ei ole koormatud hüpoteegiga ning sellel on viimased kümme aastat olnud sama omanik.
- Maatüki suurus on 557,4 ruutmeetrit, millel asub 10 aasta vanune kahekorruseline laohoone. Laohoone pind on kahe korruse peale kokku 929 ruutmeetrit. Laohoone on heas seisukorras ning vastab kõigile nõuetele. Laohoonel puudub küttesüsteem. Omanikku vahetab terve kinnisasi (k.a selle osaks olev ehitis) tervikuna.

Sellise kirjeldusega kinnisasja omandamine võtab EDB reegleid arvestades Eestis aega **17,5 päeva**. Selleks tuleb läbida **3 protseduuri**. Protседuuride eest tuleb kokku **maksta 0,5% kinnisasja hinnast**.

Protседuuride hulka arvestades lähtuti järgmistest tegevustest:

- Registreerimisele eelnenud tegevused (nt pandiõiguse kontroll, müügilepingu notariseering, kinnisvara ostu/müügi maksude tasumine).
- Registreerimine suurimas ärilinnas.
- Registreerimisejärgsed vajalikud tegevused.

Ajakulu (päevades) arvestades lähtuti järgmistest reeglitest:

- Arvesse ei võetud informatsiooni kogumiseks kulunud aega.
- Iga protseduuriga alustati erineval päeval (v.a protseduurid, mida sai terviklikult Internetis teha).
- Protседuur loeti lõppenuks viimase dokumendi kättesaamise hetkel.
- Ametnikega ei võetud varasemalt ühendust ning nendega kontakteeruti ka protseduuri jooksul minimaalselt.

Kulu arvestades ei arvatatud sisse käibemaksu ega maksu kasumilt.

Eestis nägi protseduur välja järgnev:

1. Notar valmistab ette ostu-müügi lepingu ja kinnisasja omandiõiguse üleandmise lepingu. Mõlemad osapooled allkirjastavad selle notari juuresolekul. See protsess võtab aega **3-15 päeva** ning maksab selle konkreetse tehingu puhul **927,35 eurot**.
2. Riigilõivu maksmine panga kaudu võtab aega vähem kui **üks päev** ja maksab **958,67 eurot**.
3. Tehingu osalise koostatud ja notari kinnitatud avaldus saadetakse kinnistusraamatu pidajale, kus see registreeritakse ning mille järel tehakse kanne kinnistusraamatusse (mis tähendab, et kinnisasja omand läheb üle uuele omanikule). Sellele protsessile kulub **8 päeva** ning see on juba notari kuludesse arvestatud.

Soovitused

Indikaator	Eesti 2015	Eesti 2014	Taani 2015	Soome 2015	Läti 2015	Leedu 2015	Norra 2015	Poola 2015	Parim tulemus 2015
Kinnisvara registreerimine (koht)	13	12	8	38	32	9	5	39	Gruusia (1)
Protseduuride arv	3	3	3	3	5	3	1	6	4 riigil (1)
Ajakulu päevades	17,5	17,5	4,0	32,0	18,0	2,5	3,0	33,0	3 riigil (1,0)
Kulu (% kinnisvara väärtusest)	0,4	0,5	0,6	4,0	2,0	0,8	2,5	0,3	4 riigil (0,0)

Eesti positsioon kinnisvara registreerimisel edestab OECD keskmist oluliselt, kuid see ei tähenda, et parandamisruumi ei ole, kuna mitmed lähinaabrid suudavad antud protsessi veelgi efektiivsemalt korraldada.

2010. aastal võeti Eestis kasutusele e-kinnistusraamat, mis lihtsustas kinnistamisega seotud toimingute tegemist.

Eesti on edetabelis heal kohal, kuid siinjuures tasuks keskenduda mõne kitsaskoha likvideerimisele. Seega, et kinnisvara registreerimist veelgi lihtsustada, võib mõelda protseduuride arvu vähendamisele, mis omakorda vähendab ajakulu. Kõik kolm kinnisvara ümberregistreerimisega seotud sammu võiks kokku viia üheks, võimaldades riigilõivu tasuda koheselt notari juures ning ka kinnistusraamatusse sissekanne lõplikult notari kaudu ära teha.

Täiendavalt tasuks uurida, millised protseduurid näiteks Leedus, Norras või Uus-Meremaal tuleb läbida, et määratleda täpsemalt parandamist vajav. Nende näidete põhjal saaksime ka Eestis üles ehitada mudeli, kus kogu protseduuri oleks võimalik läbi viia paari päeva jooksul.

Täiendavalt oleks võimalik vähendada registreerimise kulu, kuid see on Eestis juba niigi madal. Mitmetel riikidel on kinnisvaraturgudel teadlikult suhteliselt kõrged maksud (notari tasu ja riigilõiv), et sealt lisatulu teenida. E-kinnistusraamatu kulude katmine, notarite palgakulud ning muud kulud tuleb igal juhul millegi arvelt katta. Viis riiki on otsustanud kinnisvara registreerimise võimaldada ilma rahata – tasub analüüsida neid näiteid, et teada, millise sissetulekuallika abil nad kinnisvara registreerimise kulud katavad.

Tulevik

EDB hakkab edaspidi tõenäoliselt mõõtma antud indikaatori juures eraldi tegurina maahaldussüsteemi. Täpsemalt kavandatakse mõõta järgmisi tegureid:

- Töökindlus/usaldusväärsus (näiteks elektroonilise registri olemasolu).
- Läbipaistvus (näiteks avaliku statistika olemasolu).
- Ulatus (näiteks kas kõik maatükid on registreeritud).
- Vaidlused (näiteks kas kellelgi on kohustus kontrollida ostu-müügilepingute seaduslikkust enne nende sõlmimist).

Metro Capital juhatuse liige, Ain Kivisaar, kommentaarid:

Kindlasti saab ilma märkimisväärsete ümberkorraldusteta riigilõivu tasumise notari juurde tuua. Nagunii tegelevad notari registripidajad klientidelt notaritasu kasseerimisega ning sellele lisaks ka riigilõiv kohe ära arveldada ei tohiks oluliselt koormust/vastutust lisada. Tegelikuses on see kunagi juba nii toimunud, et notarid ei edastanud kinnistusraamatule dokumente enne, kui klient oli esitanud kviitungi riigilõivu tasumise kohta. Nüüdseks on see kohustus läinud Rahandusministeeriumile üle.

Kuna kinnistusraamat on meil juba ammu elektrooniline, siis tehnilises mõttes oleks notari poolt ka sissekannete tegemine suhteliselt operatiivne. Juhul kui tagatakse selle olulise registri turvalisus ja ligipääs korralike protseduurireeglitega, siis võiks selle vabalt notarite käsutusse anda.

Ehk siis juba praegu on meil olemas tehniline valmidus selleks, et notarid võiksid tehingu vormistada, kasseerida lõivud ning teha muudatused kinnistusraamatus 1-2 päeva jooksul. Ma usun, et see oleks win-win muudatus absoluutselt kõigile osapooltele.

Krediidi saamine (*Getting Credit*)

Krediidi saamist mõõdetakse kahe indikaatorigrupi summana, võttes arvesse kaugust parimast tulemusest.

Esimene indikaatorite grupp (juriidiliste õiguste grupp) mõõdab, kas teatud laenamist lihtsustavad omadused eksisteerivad vastavates seadustes, mis reguleerivad tagatise ning samuti nende olemasolu pankrotiseaduses. Teine indikaatorite grupp (krediidiinformatsiooni põhjalikkuse grupp) mõõdab krediidiinfo katvust, ulatust ning ligipääsetavust – seda läbi avalik-õigusliku krediidiregistri või eraõigusliku krediidiregistri.

EDB kasutab erinevaid stsenaariumeid, et mõõta tagatud tehingute süsteemi ulatust, millesse on kaasatud laenusaja, kes on andnud tagatise, ning laenuandja. Lisaks analüüsitakse juriidilisi piiranguid, mis on võlasuhte läbi vallasasjadele seatud.

Laenusaja kohta eeldatakse järgnevat:

- Tegu on piiratud vastutusega äriühinguga.
- Äriühingu peakontor ja ainus tegevuskoht asuvad riigi suurimas ärilinnas.
- Äriühingul on kuni 50 töötajat.
- Laenuandjal ning laenusajal on täielikult Eesti osanikud.

Sellise kirjeldusega laenusaja puhul sai Eesti tulemuseks „5“ **krediidiinfo põhjalikkuse indeksis** ja „7“ **juriidiliste õiguste tugevuse indeksis**. Selle tulemusega on Eesti **42. kohal**, jagades seda näiteks Soomega.

Krediidiinfo põhjalikkuse indeksit (0-8) arvutades võeti arvesse järgnevat:

- Krediidiinfo ulatus ja ligipääsetavus (kas avalik-õigusliku või eraõigusliku krediidiregistri kaudu).
- Avalikes krediidiregistris registreeritud isikute ja ühingute arv protsendina kõigist täiskasvanutest.
- Erakrediidiregistris registreeritud isikute ja ühingute arv protsendina kõigist täiskasvanutest.

Eesti puhul oli ainukeseks küsimuseks, mille puhul said eitava vastuse nii era kui riiklik krediidi register, küsimus positiivse ja negatiivse krediidi andmestiku kohta. Ülejäänud nõudmised täitis Eesti puhul erakrediidiregister.

Juriidiliste õiguste tugevuse indeksi (0-12) arvutamine põhines järgnevatel teemadel, mille kohta oli kokku 12 alamindikaatorit:

- Tagatise reguleerivate seadustega sätestatud laenuandjate ja laenusajate õigused.
- Võlausaldajate õiguste kaitsmine pankrotiseaduste alusel.

EDB kriteeriumeid järgides selgus, et Eestis on puudu viis faktorit juriidiliste õiguste tugevuse indeksis maksimumi saamisest. Krediidiinfo põhjalikkuse indeksis jäi meil maksimumist puudu üks punkt, kuna krediidiinfos jagatakse vaid negatiivset osa (info maksehäirete kohta), mitte positiivset (info kõigi finantskohustuste kohta).

Eestis oli krediidiregistrite kaudu kättesaadav info 200 000 isiku ja 100 000 ühingu kohta.

Soovitused

Indikaator	Eesti 2015	Eesti 2014	Taani 2015	Soome 2015	Läti 2015	Leedu 2015	Norra 2015	Poola 2015	Parim tulemus 2015
Krediidi saamine (koht)	23	19	23	36	23	23	61	17	Uusmeremaa (1)
Juriidiliste õiguste indeks (0-12)	7	7	8	7	9	6	5	7	3 (12)
Krediidiinfo indeks (0-8)	7	7	6	6	5	8	6	8	27 riigil (8)
Avaliku registri katvus (% täiskasvanutest)	0,0	0,0	0,0	0,0	76,8	28,8	0,0	0,0	Portugal (100,0)
Eraregistri katvus (% täiskasvanutest)	34,2	33,7	7,8	19,6	0,0	97,7	100,0	84,3	29 riigil (100,0)

Eesti positsioon on OECD keskmisest veidi kõrgem.

Eesti on lihtsustanud krediidi saamist tänu muudatustele täitemenetluse seadustikus, lubatud on ka kohtuväline tagatise jõustamine.

Lausa 29 riigil on kogutud kõikide isikute kohta finantsandmed ning neid on võimalik teatud tingimustel kas läbi riiklike või eraõiguslike krediidiregistrite vaadata. Põhimõtteliselt oleks see Eestiski võimalik, kui koguksime ka nõ positiivseid finantsandmeid, mitte vaid andmeid maksehäirete kohta. Sellega paraneks meie positsioon edetabelis, kuid nende andmete kogumise soodustamine ei pruugi realsuses muutust tuua, kui „negatiivsed“ andmed on niikuinii kättesaadaval.

Näiteks Taanis ja Soomes on veelgi vähem krediidandmeid kogutud. Ka Eestis kogutud andmete arv sõltub makseraskustest, mitte analüüsidel põhinevatest otsustest teatud arvult isikutelt ja äriühingutelt neid andmeid koguda.

Sarnaselt Amazon-ile, eBay-le ning mitmete riikide mudelitele võime mõelda ka Eestis positiivse krediidinfo jagamise peale (Amazonis ja eBays on info veidi teistsugune, kuid põhimõtteliselt näitab nii positiivseid kui negatiivseid kommentaare), mis näitaks muuhulgas, kui palju laene on edukalt tagasi makstud (jne), mitte ainult millised võlgnevused on tekkinud (jne). See võiks anda kindlust isiku maksejõulisuse suhtes ning võimaldada tal näiteks laene edaspidigi saada.

Vähemusosanike kaitsmine (*Protecting Minority Investors*)

Investorite kaitsmise all mõeldakse vähemusaktsionäride kaitsmist juhataja otsuste vastu, mille tõttu juhataja kasutab korporatsiooni varasid isikliku kasu saamise eesmärgiks (ingl *self-dealing*). Sellisel investorite kaitsmisel on kaks dimensiooni (koosnevad kolmest alateemast), mille punktid arvutatakse kauguse põhjal parimast tulemusest ning nendest punktidest EDB arvutab omakorda aritmeetilise keskmise. Need on järgmised:

- a) Huvide konflikti vältimise indeks (informatsiooni avalikkus, juhatuse kohustuste ulatus, aktsionäride kohtusse mineku lihtsus).
- b) Aktsionäride rolli indeks (aktsionäride õigused, juhtimisstruktuur, ettevõtte läbipaistvus).

Ostjat (äriühing) iseloomustab järgnev:

- Tegu on riigi suurimal börsil noteeritud äriühinguga (või vähemalt suure äriühinguga mitme erineva aktsionäriaga).
- Äriühingul on olemas juhatus ja tegevjuht (CEO), kes võivad ostja nimel vajalikel teemadel tegutseda (isegi, kui see ei ole seaduses otseselt nõutav).
- Omab nõukogu, on töötleva tööstuse ettevõtte ja omab oma jaotusvõrku

Tehingut iseloomustab järgnev:

- Äriühingu juhataja ning enamusaktsionär (ingl k *majority stakeholder*), härra James, teevad ettepaneku osta kasutatud kaubikuid äriühingult, mis on samuti härra Jamesi omanduses.
- Vastavate kaubikute hind on küll turuhinnast kõrgem ja moodustab 10% ostva ettevõtte varadest, kuid tehing sooritatakse sellele vaatamata.
- Kõik vajalikud kinnitused/load saadakse ning kõik vajalik informatsioon avalikustatakse, kuid tehing on ostjale kahjulik (arvestades turuhindasid).
- Vähemusaktsionärid kaebavad kasu saanud osapooled (ingl k *interested parties*) ja äriühingu juhatuse kohtusse.

Sellise kirjeldusega protsesside põhjal saab Eesti investorite kaitsmises EDB reegleid arvestades **tulemuseks 5,8**. Suurem number tähendab paremat tulemust. Selle tulemusega on Eesti edetabelis **kohal number 66**.

Tulemuse saamiseks arvutati välja huvide konflikti kolme alamindeksi tulemused, mille keskmised moodustasid lõplikud tulemused. Täpsemalt arvutati järgnevat:

- 1) Avalikustamise ulatuse indeks (0-10)
  - a. Tehinguga seotud isikute kinnitamise protsess
  - b. Avalikustamise nõuded juhul, kui mõni isik on tehinguga otseselt seotud
- 2) Juhatajate vastutuse ulatuse indeks (0-10)
  - a. Vähemusaktsionäride võimalus huvitatud osapooltega tehingute puhul tehinguga seotud isikuid vastutama panna ebaõiglaste eelistuste eest
  - b. Võimalike seaduslike lahenduste olemasolu (näiteks trahvid, vangistus, tulude tagastamine jne)
- 3) Vähemusaktsionäride kohtusse pöördumise lihtsuse indeks (0-10)
  - a. Ligipääs ettevõtte-sisestele dokumentidele (kas otse või läbi erikontrolli)
  - b. Dokumentide ja informatsiooni kättesaadavus kohtumenetluse ajal
  - c. Juriidiliste kulude jaotamine

Aktsionäride õiguste indeksis vaadati samuti kolme alamjaotus, kus arvutati kõigi saadud punktide aritmeetilise keskmise põhjal indeksi tulemus.

- 1) Aktsionäride õiguste ulatus (0-10,5)
- 2) Juhtimisstruktuuri tugevus (0-10,5)

3) Läbipaistvus (0-9)

EDB andmete põhjal saab välja tuua järgmised meie tulemust langetanud asjaolud, kus Eestil jäid punktid saamata:

1. Sõltumatud hindajad ei pea enne mainitud tehingu toimumist tehingu tingimusi üle vaatama, olgugi, et ilmselgelt võib tekkida huvide konflikte.
2. Aktsionärid ei saa otse või kaudselt ostu-müügi tehingust tekkinud kahju pärast äriühingut kohtusse kaevata.
3. Kohus ei saa tehingut kehtetuks tunnistada, isegi kui vähemusaktsionäre esindav hageja seda edukalt põhjendab.
4. Härra James ei pea saanud tulu tagasi maksuma, isegi kui vähemusaktsionäre esindav hageja seda edukalt põhjendab.
5. Härra Jamesi ei ohusta korraga trahvid ja vanglakaristus.
6. Hageja ei saa nõuda protsessi ajal dokumente kostjalt ega tunnistajatelt.
7. Hageja ei saa nõuda kostjalt dokumente teatud kategooriates, täpsustamata, millist dokumenti ta konkreetselt soovib.
8. Hageja ei saa kohtuprotsessi ajal kostjat ega tunnistajaid otse küsitleda.
9. Aktsionärid ei saa juhatusest liikmeid eemaldada enne tähtaja lõppu.
10. Juhatuses ei pea olema sõltumatuid liikmeid.
11. Ettevõttel ei pea olema eraldi auditikomiteed.
12. Kahe iseseisva ettevõtte üksteise aktsiate omamine ei ole piiratud 10%ga.
13. Tütarettevõttel ei ole keelatud omandada emaettevõtte aktsiaid.
14. Nõukoguliikmete teised juhtivad ametikohad ja peamine töökoht ei ole avalikud
15. Ettevõtte üksikute juhtide töötasu ei ole avalik

Neid puuduseid arvesse võttes, sai Eesti kolmes kategoorias järgmised punktisummad:

- 1) Huvide konflikti vältimise indeks – **5,7 punkti**
- 2) Aktsionäride õiguste indeks – **6 punkti**

Soovitused

Indikaator										
	Eesti 2015	Eesti 2014	Taani 2015	Soome 2015	Läti 2015	Leedu 2015	Norra 2015	Poola 2015	Parim tulemus 2015	
Investorite kaitse (koht)	66	55	17	76	49	78	12	35	Uus-Meremaa (1)	
Avalikkuse ulatuse indeks (0-10)	8	8	7	6	5	7	7	7	11 riigil (10)	
Juhataja vastutuse ulatuse indeks (0-6)	3	3	5	4	4	4	6	2	Kambodža (10)	
Aktsionäride kohtuprotsesside lihtsuse indeks (0-10)	6	6	8	8	8	7	8	9	Mosambiik (10)	
Huvide konflikti vältimise indeks (0-10)	5,7	5,7	6,7	6	5,7	6	7	6	2 riigil (9,3)	
Aktsionäride õiguste ulatuse indeks (0-10,5)	9	9	9	8,5	9	9	8,5	9	8 riigil (10,5)	

Äriühingu valitsemise tugevuse indeks (0-10,5)	4	4	4,5	1	4	1	4	5,5	2 riigil (8)
Ettevõtte juhtimise läbipaistvuse indeks (0-9)	5	5	7	6	6	5	8,5	6	6 riigil (8,5)
Aktsionäride õiguste indeks kokku (0-10)	6	6	6,8	5,2	6,3	5	7	6,5	3 riigil (7,8)
Vähemusaktsionäri kaitse indeks (0-10)	5,8	5,8	6,8	5,6	6,0	5,5	7	6,3	Uus-Meremaa (8,2)

Eesti positsioon investorite õiguste kaitsmisel on OECD keskmisest madalam (5,8 vs. 6,3 punkti). Eriti paistab mahajäämus silma juhatuse kohustuste ning väikeaktsionäride kohtusse pöördumise lihtsuse osas. Investorite õigusi kaitsvates seadustes ei ole juba mitu aastat muudatusi tehtud ning Eesti tulemused on jäänud samaks. Edetabelis langemine tuleneb teiste riikide edusammudest.

Üldjoontes on Eesti oma naabritega küllaltki sarnasel tasemel. Seega, kui meie olukorda naabritega võrrelda, siis on Eestil avalikustamise ulatuse indeks juba niigi hea, kuid teised kaks näitajat võiksid olla paremad (juhatajate vastutuse ulatuse indeks ja aktsionäride kohtuprotsesside lihtsuse indeks). Nende paranemine võimaldaks edetabelis Eestil naabreid edestada.

Tähelepanuväärne on, et huvide konflikti vältimise alaindeksis on mitmed riigid saanud maksimumtulemuse. Sellega võrreldes on Eestil eriti juhatajate vastutuse ulatuse indeksis palju puudujääke. Eriti torkab silma selgelt kasu saanud isiku karistamatus: vastutus on võimalik vaid hooletuse või otsuste otsese mõjutamise eest ning suurimaks negatiivseks aspektiks on tekitatud lisakulude (kasutatud kaubikute hind antud ostul võrreldes üldise turuhinnaga) katmine, juhul, kui hageja seda edukalt nõuab. Kui selline oma ametipositsiooni ärakasutamise tulemusena tekkinud isiklik kasu on avastatud, ei ole kohtul üldjuhul võimalik tehingut tühistada.

Teisest küljest ei ole Eestis antud juhtumi puhul härra Jamesil lubatud hääletada, et võtta vastu pädeva organi otsus härra Jamesi teiselt äriühingult kasutatud kaubiku soetamiseks. Samuti on härra Jamesil kohustus jagada kogu vajalik infot asjaomaste osapooltega enne otsuse vastuvõtmist.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et Eesti süsteem on iseenesest loogiline, kuid antud edetabeli mõttes mitte kõige parem, sest meil on võimalike probleemidega tegeletud nii-öelda esimeses faasis, kus härra James peab oma huvid avaldama ning kogu infot enne tehingu tegemist jagama. Mõnes teises riigis on rohkem rõhku karistustel (nt trahvid). Samas on ka Eestis võimalik siiski teatud õiguslikke meetmeid oma õiguste kaitseks kasutusele võtta. Enda huvides tehingute tegemine ei ole seega välistatud, kuid nõuab võimalike vaidluse ärahoidmiseks pädeva organi nõusolekut (härra James ei saa ise hääletamisel osaleda) ning info ja tehingute avalikustamist.

Ka meie naaberriikides on juhatuse vastutuse ulatuse indeks madal, mis tähendab, et on otsustatud õigussüsteem teistel alustel üles ehitada.

Kawe Kapital, Kristjan Hänni, kommentaarid:

Olen mitme kaasuse raames pidanud kokku puutuma olukordadega, kus õigussüsteem tundub põhiaktsionäri suunas kiivas olevat. Õiguskantsler on oma mõnedes seisukohavõttudes BLRT kaasuses pigem seisukohtadel, mis soosivad põhiaktsionäri.

<http://e24.postimees.ee/print/885336/blrt-omanikud-piiridel>

Maksude maksmine (*Paying Taxes*)

Kasutades konkreetset näidet, mõõdab EDB keskmise suurusega ettevõtte iga-aastast maksukoormust ning maksude tasumisega seonduvat administratiivset koormust.

Maksude maksmise lihtsust mõõdetakse indikaatorite protsentilide (*percentile ranking*) keskmisena: iga-aastaste maksete arv, ajakulu, maksude tase (üldisele maksude tasemele seatakse teatud künnis).

Antud edetabeli koostamisel kasutati järgmisi eeldusi maksude ja maksumaksja kohta:

- TaxpayerCo on keskmise suurusega ettevõtte, kes alustas tegevust 01.01.2012. Samas aastal soetati kõik varad ja palgati kõik töötajad.
- 2012 aasta lõpul oli ettevõttes start-up kapitali 102 kordse keskmise elaniku sissetuleku ulatuses
- Ettevõtte alustas igas majanduses sama algpositsiooniga. Teise tegutsemisaasta jooksul registreeritakse kõik maksud ning kohustuslikud sissemaksed.
- Makse ja kohustuslikke sissemaksid mõõdetakse kõikidel valitsuse tasemetel.
- Maksud ja kohustuslikud sissemaksed sisaldavad muuhulgas ettevõtte tulumaksu, käibemaksu, tööjõuga seotud makse.
- Arvesse võetakse ka erinevaid maksusoodustusi.
- Esimesel aastal saab ettevõtte kahjumit, teise aasta lõpus maksab 50% tulust dividendideks.

Keskmiselt teevad äriühingud **7 makset aastas**, kulutavad **81 tundi aastas** maksude maksmisele (k.a ettevalmistused) ning kulutavad oma **kasumist 49,3% maksudele**. Selle tulemusega oleme edetabelis **kohal 28**. Maksudest kõige suurema osa (39% kogukasumist) moodustavad tööjõuga seotud maksud.

Tulemuse saamiseks arutati välja kolme teguri väärtus, mille keskmised moodustasid lõplikud tulemused. Täpsemalt arutati järgnevat:

- 1) 2013. aasta tööstusettevõtte maksude tasumine (arv aasta peale, võttes arvesse elektrooniliste ning ühismaksete võimalused)
  - a. Makstud maksude ja kohustuslike sissemaksete arv (k.a tarbimisega seotud maksud)
  - b. Esitamise ja maksmise meetod ja sagedus
- 2) Aeg, mis kulub 3 suure maksu tasumiseks
  - a. Informatsiooni kogumine ning maksusumma arvutamine
  - b. Maksudeklaratsiooni täitmine ja esitamine vajalikele asutustele
  - c. Makse korraldamine või kinnipidamine
  - d. Vajadusel eraldi raamatupidamise korraldamine
- 3) Üldine maksude tase (% maksude-eelsest tulust)
  - a. Tulumaks
  - b. Sotsiaalkindlustusmaksed ja tööjõuga seonduvad maksud, mida tööandja peab tasuma
  - c. Kinnisvaramaksud ja kinnisvara omandamise maksud
  - d. Dividendide, kapitalikasumite ja finantstehingute maksud
  - e. Prügikogumise, sõidukite, teede ja muud maksud

Eestis kehtivad antud kriteeriume täitvale äriühingule järgnevad maksud:

- Sotsiaalkindlustusmaksed
  - o 33% brutopalgast (37,2% kasumist)
  - o Maksmine võtab aega 34 tundi, kuid seda ei arvestata eraldi protseduurina
- Dividendimaks
  - o 21/79 dividendidelt (alates 01.01.2015 20/80) (8,1% kasumist)
  - o Maksmine võtab aega 20 tundi (Internetis)
- Maamaks

- 2,5% vara väärtusest (1,9% kasumist)
- Maksmine võtab aega 0 tundi, kuid seda loetakse eraldi protseduuriks
- Töökindlustusmaks
  - 1% brutopalgast (0,98% kasumist)
  - Maksime võtab aega 0 tundi ning seda ei loeta eraldi protseduuriks
- Erisoodustusmaks
  - 68,35% erisoodustuselt (0,77% kasumist)
  - Maksmine võtab aega 0 tundi ning seda ei loeta eraldi protseduuriks
- Raskeveokimaks
  - 275 eurot teatud sõidukite puhul (0,04% kasumist)
  - Maksmine võtab aega 0 tundi, kuid seda loetakse eraldi protseduuriks
- Reklaamimaks
  - 0,45 eurot / päev / ruutmeeter
  - Maksmine võtab aega 0 tundi, kuid seda loetakse eraldi protseduuriks
- Tempelmaks
  - See summa on arvestatud lepingute sõlmimise hinda
  - Maksmine võtab aega 0 tundi, kuid seda loetakse eraldi protseduuriks
- Kütuseaktsiis
  - See summa on arvestatud kütusehinna sisse
  - Maksmine võtab aega 0 tundi, kuid seda loetakse eraldi protseduuriks
- Käibemaks
  - 20% hinnast, kuid seda ei arvestata EDB-s lõplikusse maksude kogusummasse – sellele vaatamata on arvestatud sellega kui ühe protseduuriga
  - Maksmine võtab aega 27 tundi (Internetis)

Soovitused

Indikaator	Eesti 2015	Eesti 2014	Taani 2015	Soome 2015	Läti 2015	Leedu 2015	Norra 2015	Poola 2015	Parim tulemus 2015
Maksude maksmine (koht)	28	27	12	21	24	44	15	87	AÜE, Qatar (1)
Maksed (arv aastas)	7	8	10	8	7	11	4	18	Hong Kong, Saudi Araabia (3)
Ajakulu (tundi aastas)	81	81	130	93	193	175	83	286	AÜE (12)
Kasumimaksud	8,4	8,3	20,3	14,5	4,9	6,1	24,8	13,1	16 riigil (0)
Tööjõumaksud	39	39,4	3	24,2	27,2	35,2	15,9	24,7	15 riigil (0)
Muud maksud	1,9	1,9	2,8	1,3	2,9	1,3	0	1	14 riigil (0)
Kogumaksumäär (% kasumist)	49,3	49,6	26	40	35	42,6	40,7	38,7	Makedoonia (7,4)

Eesti positsioon maksude maksmise teemal on võrreldes OECD keskmisega tunduvalt parem, ning alla jääme OECD-le vaid tööjõumaksude suurusega.

Kindlasti on üks võimalus tabelis veelgi kõrgemale tõusta, kui muuta maksusüsteemi nii, et sotsiaalmaks jääks töötaja kanda. Hetkel maksab seda tööandja. Kui see muudatus teha, oleks võimalik edetabelis kõrgemale liikuda ning võib-olla ka töötajatele anda parem ülevaade sellest, kui

palju tegelikkuses kulub maksudele. Tööandjad peaksid siis tõstma vastava protsendi võrra töötajate, kelle töötasust sotsiaalmaks maha läheks, palka. Sotsiaalmaks käituks nagu hetkel tulumaks. Riskina võib siin aga välja tuua maksude mõju töötamishuvile – kui töövõtja hindab makse liiga suureks, võib ta eelistada nn ümbrikupalka, mistõttu maksumuudatuse osas on vaja nii töötajate kui ka tööandjate koolitamine/teavitamine.

Eestis arvestatakse eraldi protseduuridena makse, mis tegelikkuses sisalduvad teiste hindade sees („tempelmaks“, reklaamimaks, kütuseaktsiis, raskeveokimaks, maamaks), mistõttu Eesti positsioon edetabelis ei pruugi tegelikku olukorda kirjeldada. Viis maksu, mille maksmine EBD edetabeli järgi ei võta ühtegi tundi aega, on siiski kirjas kui eraldi protseduurid. Kui need maksud ära kaotada, väheneks ka maksude maksmiseks vajalike protseduuride arv, kuid ühtlasi langeks ka riigi sissetulek. Pigem tuleks mõelda sellele, et Eestis ei arvestataks näiteks niinimetatud tempelmaksu või kütuseaktsiisi äriühinguga seotud kulude sisse. Sellega seoses võiks EDB koostajate poole pöörduda.

Maksude maksmise indikaatori puhul on vast kõige vastuolulisem raskeveoki maksu arvestamine eraldi protseduurina. Raskeveokimaks kehtib veose veoks ettenähtud 12-tonnise või suurema registrimassiga veoautodele ja autorongidele. Vastavalt EDB enda seatud kriteeriumitele ei ole põhjust arvata, et nad hakkavad kasutama raskeveokeid või autoronge registrimassiga üle 12 tonni.

Teine anomaalia on „tempelmaks“, mis on tegelikkuses lepingute sõlmimise hindadesse arvestatud. Tasuks uurida, miks seda eraldi maksuks loetakse ning proovida Eesti puhul selgitada, et seda ei tasu eraldi protseduuriks pidada.

Üle piiri kauplemine (*Trading Across Borders*)

Kasutades konkreetset näidet, mõõdab EDB meretranspordi teel ekspordimise ja importimisega seotud standardajakulu, maksumust ning vajalikku dokumentatsiooni. Transpordi enda ajakulu ja hinda ei arvestata ning tollimaksud on samuti välja arvatud. Indikaator katab kohustuslikke protseduure (k.a dokumentatsioon, tollipunktide läbimine, teiste reguleerivate asutustega tegelemine) ja kaubanduslogistikat (k.a aeg ja kulu sisemaal suurimasse ärilinna jõudmiseks).

Üle piiri kauplemise lihtsust mõõdetakse indikaatorite protsentilide (*percentile ranking*) keskmisena: ekspordiks ja impordiks vajalikud dokumendid, ajakulu, maksumus.

Importija/eksportija kohta tehti järgmised üldistused:

- Äriühing ei tegutse vabakaubandustsoonis või mõnes muus eraldi õigustega tsoonis
- Äriühingu asukohaks on suurima ärilinna ümbrus.
- Tegu on eraõigusliku aktsiaseltsiga, millel on kohalikud omanikud ja mis on registreeritud Eesti seaduste alusel. Äriühing tegutseb õigus- ja ärinormide piires.

Imporditava/eksportitava kauba suhtes kehtivad järgmised eeldused:

- Kaup ei ole ohtlik ega sõjaväelise otstarbega.
- Eriline keskkond (nt külmutus) ei ole vajalik.
- Kaup vastab rahvusvahelistele keskkonna- ja fütosanitaarnõuetele ning sellel puudub vajadus lisanõuete kehtivuseks.
- Tegu on riigi ühe põhilise ekspordi- või impordikaubaga.
- Kaupa veetakse kuivlastilaevadega, 20 jalases konteineris.
- Kaup kaalub 10 tonni ja selle väärtuseks on 20000\$

Keskmiselt on ühe konteineritäie kauba ekspordimiseks vaja täita **3 dokumenti**, maksta 765 dollarit (**565,87 eurot**) ja see võtab aega **6 päeva**. Sama konteineri importimiseks on vaja täita **4 dokumenti**, maksta 795 dollarit (**588,06 eurot**) ja see võtab aega **5 päeva**. Selle tulemusega oleme edetabelis **kohal 6**.

Tulemuse saamiseks arutati välja kolme teguri väärtus, mille keskmised moodustasid lõpliku tulemuse. Täpsemalt arutati järgnevat:

- 1) Impordiks ja ekspordiks vajalikud dokumendid
  - a. Pangadokumendid
  - b. Tollivormistusdokumendid
  - c. Sadama- ja terminalidokumendid
  - d. Transpordidokumendid
- 2) Impordiks ja ekspordiks kuluv aeg
  - a. Dokumentide saamine, täitmine ja esitamine
  - b. Siseriiklik transport ja käsitsemine
  - c. Tollivormistus ja inspekteerimine
  - d. Sadamas ja terminalis käsitsemine
  - e. Arvesse ei võeta meretranspordi aega
- 3) Ekspordi ja impordi maksumus
  - a. Kõik dokumentatsioon
  - b. Siseriiklik transport ja käsitsemine
  - c. Tollivormistus ja inspekteerimine
  - d. Sadamas ja terminalis käsitsemine
  - e. Altkäemakse ei antud

Vastavaid kriteeriume järgides tuli Eestist **eksportimiseks** läbida järgnevad protseduurid:

- Dokumentide ettevalmistus
  - o **3 päeva + 220 USD**
  - o Lastikiri
  - o Faktuurarve
  - o Tollideklaratsioon
- Tollivormistus ja inspekteerimine
  - o **1 päev + 25 USD**
- Sadamas ja terminalis käsitlemine
  - o **1 päev + 280 USD**
- Siseriiklik transport ja käsitlemine
  - o **1 päev + 240 USD**

Vastavaid kriteeriume järgides tuli Eestisse **importimiseks** läbida järgnevad protseduurid:

- Dokumentide ettevalmistus
  - o **2 päeva + 200 USD**
  - o Lastikiri
  - o Kaubaluba (*cargo release order*)
  - o Faktuurarve
  - o Tollideklaratsioon
- Tollivormistus ja inspekteerimine
  - o **1 päev + 25 USD**
- Sadamas ja terminalis käsitlemine
  - o **1 päev + 330 USD**
- Siseriiklik transport ja käsitlemine
  - o **1 päev + 240 USD**

Soovitused

Indikaator	Eesti 2015	Eesti 2014	Taani 2015	Soome 2015	Läti 2015	Leedu 2015	Norra 2015	Poola 2015	Parim tulemus 2015
Üle piiri kauplemine (koht)	6	6	7	14	28	21	24	41	Singapur (1)
Eksportimisel vajalike dokumentide arv	3	3	4	4	5	4	4	5	Iirimaa, Prantsusmaa (2)
Eksportimiseks kuluv aeg (päevade arv)	6	6	6	9	10	10	8	15	6 riigis (6)
Eksportimise kulu (USA dollarit konteineri kohta)	765	765	795	615	600	750	1265	1050	Ida-Timor (410)
Importimisel vajalike dokumentide arv	4	4	3	5	5	5	5	4	Iirimaa, Prantsusmaa (2)

Importimiseks kuluv aeg (päevades)	5	5	5	7	11	9	7	14	Singapur (4)
Impordikulu (USA dollarit konteineri kohta)	795	795	745	625	801	800	1140	1025	Ida-Timor (415)

Eesti positsioon on võrrelduna OECD keskmisega tunduvalt parem ja seda kõigi mõõdetud näitajate arvestuses. Arvestades, et 6. koht on iseenesest suurepärase tulemus, ei tähenda, et ei ole tingimata vaja ette võtta tegevusi positsiooni parandamiseks. Kui eesmärgiks seada protsesside lihtsustamine, võiks kaaluda dokumentide arvu vähendamist (nt nagu Irimaal, kus eksportimisel ja importimisel on vaja täita vaid kaks dokumenti, Eestis vastavalt kolm ja neli). Ka protseduuride hindu võiks lähitulevikus proovida langetada.

Lepingute kohtulik jõustamine (*Enforcing Contracts*)

Kasutades konkreetset näidet, mõõdab EDB juriidilise süsteemi äri vaidluste lahendamise efektiivsust kohalikes kohtutes. Lepingute kohtuliku jõustamise lihtsust mõõdetakse indikaatorite protsentilide (*percentile ranking*) keskmisena: protseduurid, ajakulu, maksumus.

Näidisjuhtumiks võetakse müügilepingu rikkumine kahe kohaliku äriühingu vahel. Kohtus käib vaidlustatud kaupade kvaliteeti hindamas ekspert. Tegu ei ole vaid lihtsa võlgnevuse probleemiga.

Kohtuprotsessi kohta tehakse järgnevad üldistused:

- Nii ostja kui ka müüja asuvad riigi suurimas ärilinnas.
- Ostja soovib tellimuse põhjal valmistatud tooteid, kuid lõpuks keeldub maksmast.
- Müüja nõuab hagi tagamist.
- Müüja esitab hagi kohtusse.
- Nõude väärtus on 200% riigi keskmisest sissetulekust.
- Toodete kvaliteedi kinnitamine vajab eksperthinnangut.
- Kohtunik langetab otsuse müüja kasuks; edasikaebamist ei toimu.
- Tehtud kohtuotsus läheb sundtäitmisele ning ostja vallasvara pannakse avalikult müüki.

EDB kriteeriumitele vastava lepingu sundtäitmine jõustunud kohtuotsuse abil võtab Eestis aega **425 päeva** ning läheb maksma **21,9% nõude algsest hinnast**. Läbida on vaja **35 protseduuri**. Selle tulemusega oleme edetabelis **32. kohal**.

Tulemuse saamiseks arvutati välja kolme teguri väärtus, mille keskmised moodustasid lõpliku tulemuse. Täpsemalt arvutati järgnevat:

- 1) Protseduurid (35), et nõuet läbi kohtu jõustada
  - a. Nõudeavalduse esitamine kohtule ja selle kättetoimetamine
  - b. Kohtumenetlus ja lõplik otsus
  - c. Kohtuotsuse sundtäitmine
- 2) Protseduuride läbimiseks vajalik aeg
  - a. Nõudeavalduse esitamine kohtule ja selle kättetoimetamine
    - i. 30 päeva
  - b. Kohtumenetlus ja lõpliku otsuse saamiseks kuluv aeg
    - i. 320 päeva
  - c. Kohtuotsuse jõustumiseks kuluv aeg
    - i. 75 päeva
- 3) Protseduuride läbimiseks vajalik rahasumma
  - a. Keskmine lepingulise esindaja tasu
    - i. 9% nõude kogusummast
  - b. Kohtukulud
    - i. 11,9% nõude kogusummast
  - c. Täitmiskulud
    - i. 1% nõude kogusummast

Kõikide protseduuride detailsemat sisu saab lugeda EDB Eesti 2015 raportist.

Soovitused

Indikaator	Eesti 2015	Eesti 2014	Taani 2015	Soome 2015	Läti 2015	Leedu 2015	Norra 2015	Poola 2015	Parim tulemus 2015
Lepingute kohtulik jõustamine (koht)	32	32	34	17	16	14	8	52	Singapur (1)
Ajakulu (päevades)	425	425	410	375	469	300	280	685	Singapur (150)
Kulu (% nõude summast)	21,9	21,9	23,3	13,3	23,1	23,6	9,9	19,4	Island (9)
Protseduuride arv	35	35	35	33	27	31	34	33	Singapur, Iirimaa (21)

Eesti positsioon lepingute kohtulikul jõustamisel on OECD keskmisest veidi kõrgem. Vaatamata Eesti heale positsioonile (eriti võrreldes OECD keskmisega) tasuks siiski keskenduda positsiooni parandamisele.

Kui võrrelda Eesti olukorda parimate tulemustega riikidega (näiteks Norraga), on erinevus märkimisväärne. Kui Norras läheb sama lepingu jõustamiseks aega 280 päeva, siis Eestis 425 (Singapuris kulub selleks vaid 150). Tähelepanu väärib fakt, et meie naaberriikides on vajalike protseduuride arv sarnane Eestis vajalike protseduuride arvuga. Samas suudetakse sama arv protseduure näiteks Norras või Leedus tunduvalt kiiremini läbida.

Alati on ka võimalus lepingute kohtuliku jõustamisega seotud kulusid vähendada, nagu seda on tehtud Islandil, kus need on vaid 9% nõude kogusummast. Ka näiteks Soomes ja Norras on kulud madalamad kui Eestis, võrreldes nõude kogusummaga, kuid neil on ka riigi keskmine sissetulek tunduvalt kõrgem (nõude kogusumma selles edetabelis on 200% riigi keskmisest sissetulekust). Kui otsustada Eestis lepingute jõustamisega seotud kulusid langetada, on vaja leida kompensatsioon nende kulude katteks mõnest muust allikast.

On üllatav, et Singapuris on sama lepingu kohtulikul jõustamisel 14 protsessi võrra vähem vajalikke samme. Tasuks uurida, mis sammud neil välja on jäetud ning kas ka Eesti konteksti sellised lahendused sobiksid.

Tulevik

Kavas on asendada protseduuride arvu mõõdik detailsema indikaatoriga, mis mõõdaks ettevõtlusega seotud lepingute kohtuliku jõustamise häid tavasid. Heade tavade näitajatena mõeldakse kasutada näiteks järgnevaid tegureid:

- Kaubanduskohtute (*commercial courts*) olemasolu.
- Väikeste nõuete kohtute (*small claims courts*) olemasolu.
- Kohtuotsuste avaldamine.
- Vahendaja kaasamise võimalus.
- Võimalus vaidlusi lahendada kohtuväliselt.
- Dokumentide elektroonilise esitamise võimalus.
- Elektroonilise juhtumite korralduse olemasolu (nii kohtunikele kui ka teistele osapooltele).
- Kostja vallasvara eelnev arestimise võimalus (*Possibility of pre-attachment of defendant's movable assets*).

- Erakohtutäiturite kaasamise võimalus.
- Menetluskulude katmine kaotaja poolt.

Maksejõuetuse lahendamine (*Resolving Insolvency*)

Kasutades konkreetset näidet, mõõdab EDB kohalike ettevõtjate suhtes läbiviidavate maksejõuetusmenetluste ajakulu, maksumust ning lõpptulemust. Analüüsi objektiks ei ole füüsiliste isikute ja finantsasutuste suhtes läbiviidavad maksejõuetusmenetlused. Andmeid kogutakse pankrotihaldurilt küsitluse teel. Lisaks uuritakse seadusi ning määrusi ja maksevõimetuse kohta avalikult kättesaadavaid materjale.

Maksejõuetuse lahendamise lihtsust näidatakse läbi tagasi saadud raha koguse (senti dollari kohta), mille võlausaldajad läbi äriühingu ümberkorralduste, likvideeriva pankrotimenetluse ja läbi võlgade jõustamise (*foreclosure*) suudavad tagasi saada. Võla tagasisaamise määra mõõdetakse ajakulu, maksumuse ja teiste faktorite (näiteks intressimäär ja äriühingu tegevuse jätkumise tõenäosus) funktsioonina.

Maksejõuetuse lahendamise lihtsust mõõdetakse indikaatorite protsentiilide (*percentile ranking*) keskmisena: protseduurid, ajakulu, maksumus.

Äriühingu kohta seatakse järgmised eeldused:

- Tegu on kohaliku osaühinguga, mis haldab ühte hotelli.
- Äriühing asub riigi suurimas ärilinnas.
- Äriühingul on 201 töötajat ning 1 põhiline võlausaldaja, kelle nõue on pandiga tagatud ja 50 võlausaldajat, kelle nõue ei ole pandiga tagatud.
- Äriühingu väärtus suureneb, kui ta tegutseb veel vähemalt aasta (*going concern*); efektiivsem lahendus on äriühingu müük või reorganiseerimine, mitte likvideerimine.

EDB kriteeriumitele vastava maksejõuetuse lahendamine võtab Eestis aega **3 aastat** ning läheb maksma **9% võlgniku varast**. Kõige sagedamini esinev lahendus on äriühingu osadena müümine. Keskmine võla tagasi saamise määr on **39,3 senti iga algse dollari kohta**. Selle tulemusega oleme edetabelis **37. kohal**.

Poole lõpptulemusest moodustas maksejõuetusest taastumise indeks, mis koosnes järgnevatest alapunktidest:

- 1) Sissenõutava võla tagasimaksmiseks kuluv aeg
  - a. Mõõdetakse aastates
  - b. Kaebused ning tähtaja pikendamise taotlused arvestatakse samuti selle aja sisse
- 2) Sissenõutava võla taastamise maksumus (% võlgniku varast)
  - a. Mõõdetakse protsendina vara väärtusest
  - b. Kohtukulud
  - c. Pankrotihaldurite tasud
  - d. Advokaatide/juristide tasud
  - e. Ekspertide ja oksjonipidajate tasud
  - f. Teised seotud kulud
- 3) Tagastamise määr võlausaldajatele (senti dollari kohta)
  - a. Mõõdab mitu senti iga dollari kohta võlausaldajad lõpuks saavad
  - b. Tagasisaadud võla nüüdisväärtus (*present value*)
  - c. Maksejõuetuse lahendamise ametlikud kulud arvestatakse maha
  - d. Mõõbliamortisatsioon võetakse arvesse
  - e. Lõpptulemust (kas ettevõtte likvideeritakse või mitte) võetakse arvesse maksimaalse tagastusmäära arvutamisel
- 4) Lisaks vaadati, mis oli lõpptulemus – kas ettevõtte jätkas tegevust või ta müüdi osadena?

Teise poole kogu indeksist moodustas tänavu lisatud maksejõuetuse raamistiku indeks, mis koosnes järgnevatest alapunktidest:

- 1) Maksejõuetuse protsessi alustamise indeks (0-3)
  - a. Likvideerimise ja saneerimise võimaluste olemasolu võlgnikele ja võlausaldajatele
  - b. Maksejõuetuse protsessi alustamise standardid
- 2) Võlgnike vara juhtimise indeks (0-6)
  - a. Maksejõuetuse protsessi ajal jätkatud ja lõpetatud lepingud
  - b. Soodustingimustel tehtud ja alahinnatud tehingute vältimine
  - c. Protsessi alustamise järgne krediit
- 3) Saneerimismenetluse indeks ((0-3)
  - a. Saneerimisplaani sisu ja heakskiitmine
- 4) Võlausaldajate maksejõuetusprotsessis osalemise indeks (0-4)
  - a. Võlausaldajate osalemine ja õigused likvideerimis või saneerimis protsessi ajal

Viimati nimetatud indeksis on Eesti kõige tugevamaks küljeks võlausaldajate maksejõuetuse protsessis osalemise indeks, kus Eesti oli üheks kolmest riigist, mis sai selles maksimum punktid. Ühtegi teistest oluliselt nõrgemat näitajat Eestil ei olnud, kuid paljudest punktides said kümned riigid maksimaalse tulemuse, mistõttu arenguruumi veel on.

2009. aastal lihtsustati pankroti äärel olevate äriühingute saneerimist, oma võla restruktureerimise ning muude meetmete rakendamisega, et oma keerulisest olukorrast välja tulla. Lisaks parandati 2011. aastal protseduureegleid ja pankrotihaldurite kvalifikatsiooninõudeid.

Soovitused

Indikaator	Eesti 2015	Eesti 2014	Taani 2015	Soome 2015	Läti 2015	Leedu 2015	Norra 2015	Poola 2015	Parim tulemus 2015
Maksejõuetus (koht)	37	35	9	1	40	67	8	32	soome (1)
Ajakulu (aastates)	3,0	3,0	1,0	0,9	1,5	2,3	0,9	3,0	Iirimaa (0,4)
Kulu (% vara väärtusest)	9	9	1	3,5	10	10	1	15	Norra (1)
Tulemus (0 – 0 tükkhaaval müük; 1 – müük tervikuna)	0	0	1	1	0	0	1	1	
Taastumise määr (senti dollari kohta)	39,3	38,9	87,5	90,2	48,2	43,6	92,3	57	Jaapan (92,9)
Maksejõuetuse protsessi alustamise indeks (0-3)	2,5		3	3	2,5	2,5	2,5	3	50 riigil (3)
Võlgnike vara juhtimise indeks (0-6)	5,5		6	6	5	4	5	6	26 riigil (6)
Saneerimismenetluse indeks ((0-3)	2		1	2,5	2,5	0,5	1	2,5	17 riigil (3)
Võlausaldajate maksejõuetuse protsessis osalemise indeks (0-4)	4		2	3	2	1	3	1	3 riigil (4)
Maksejõuetuse raamistiku indeks (0-16)	14		12	14,5	12	8	11,5	12,5	5 riigil (15)

Eesti positsioon maksejõuetuse lahendamisel on OECD keskmisega võrreldes tunduvalt madalam ja seda peamiselt Indeksi esimese poole nõrkuse tõttu. Maksejõuetuse probleemide lahendamine on seega selgelt prioriteetne teema, millega tegelemise võiks võtta ette esmajärjekorras. Erinevalt teistest indikaatoritest, ei ole maksejõuetuse lahendamise teemal kahjuks selgitatud, mis samme läbiti. Detailsed selgitused on raportis ära jäetud. Sel põhjusel on raske hinnata, kui õiglane hinnang oli ning mida peaks muutma.

On ilmselge, et Eestis võtab maksejõuetuse lahendamine aega tunduvalt kauem kui mitmel naabril (vt tabelit). Lisaks ei jätka äriühing pärast maksejõuetuse lahendamist enam tegevust. Peale selle saavad võlausaldajad Eestis ettevõtte maksejõuetuse korral tagasi märgatavalt vähem raha kui naaberriikides (vt tabelit).

Ettepanek: analüüsida Põhjala riikide (Soome, Norra, Taani) ja Läti ning Leedu näiteid maksejõuetuse küsimustega tegelemisel. Lisaks tasuks analüüsi lisada ka edetabeli eesotsas olevaid riike (Iirimaa, Jaapan). Lisaks tasuks kaaluda võimalust saneerimismenetluse raamistiku muutmiseks, et teisiti mõtlevad võlausaldajad saaks sama palju raha tagasi kui nad saaks ettevõtte likvideerimise korral. Täpsemad soovitusel saavad formuleeringu pärast täiendavate andmete analüüsimist.

Kokkuvõte

Äritegevuse lihtsust, nagu eelnevast selgub, on keeruline mõõta, kuna ettevõtja tegevust takistavad ja teisalt ka huve kaitsevad mitmed tegurid. Näiteks on oluline, et äritegevusega alustamine oleks kiire ning ei nõuaks liialt paljude tegevuste läbiviimist. Samal ajal soovime, et ettevõtjate varad oleksid kaitstud ja lepingud kehtiksid ka siis, kui üks osapooltest rikub lepingutingimusi. Eelmainitud on kvantitatiivselt keeruline mõõta, mistõttu on loodud koondindeksid. Indeksid ei ole kivisse raiutud ning planeeritavad muudatused peaksid indeksis sisalduvat informatsiooni paremini edasi andma.

Eestil on läinud üpris hästi, kuid see ei tähenda, et võiks nõ loorberitele puhkama jääda. Alljärgnev tabel kirjeldab Eesti olukorda viimasel kahel aastal. Nagu näha on positiivne muutus toimunud vaid ettevõtlusega alustamise alamkategorias. Ülejäänud indeksites oleme kas langenud või jäänud aasta varasemaga samale kohale. Samas ei saa öelda, et meil olek siseriiklikult toimunud mingid negatiivsed arengud vaid pigem on teised riigid oma ettevõtluskeskkonda kiiremini parandanud.

Tabeli viimases veerus on toodud näitajatele lisatud kolm värvi ning peamine tähendus siinjuures on järgmine: punasega märgitud teemad vajavad lähiajal tähelepanu, millega tegelemise tulemusel Eesti konkurentsivõime võiks jätkuvalt paraneda. Kollasega märgitud teemad vajavad tähelepanu, kuid nende prioriteetsus on tagasihoidlikum kui punase pallikesega märgitud teemade puhul. Roheliste pallikestega märgitud teemade lõikes on Eesti edetabeli eesotsas ning need ei nõua kohest sekkumist (aeg ja raha on ka riiklikul tasandil ütlemlata piiratud ressursid). Viimane aga ei tähenda, et neile ei peaks tähelepanu üldse pöörama – edetabelis võime soodsa positsiooni kaotada ainuüksi seetõttu, et teised on kiiresti oma majanduskeskkonda konkurentsivõimelisemaks muutnud vaid neid valdkondi reformides/uuendades.

Indeks	2015. a. koht edetabelis	2014. a. koht edetabelis	Muutus edetabeli kohas 2014/15	Kaugus parimast a. (%)	2015.
Ettevõtlusega alustamine	26	40	14 ↑	93,25	●
Ehituslubadega tegelemine	20	20	Ei ole muutust	84,18	●
Elektriühenduse saamine	56	54	-2 ↓	80,27	●
Kinnisvara registreerimine	13	12	-1 ↓	90,88	●
Krediidi saamine	23	19	-4 ↓	70,00	●
Vähemusosanike kaitse	56	55	-1 ↓	58,33	●
Maksude maksmine	28	27	-1 ↓	84,93	●
Üle piiri kauplemine	6	6	Ei ole muutust	92,76	●
Lepingute kohtulik jõustamine	32	32	Ei ole muutust	68,91	●
Maksejõuetuse lahendamine	37	35	-2 ↓	64,92	●

Lähtuvalt eelnevast tabelist ja prioriteetsusest, on Arengufondi arvates kõige olulisemad teemad äritegevuse lihtsustamise kontekstis järgmised:

- 1) Täiendavat analüüsi vajav temaatika on jätkuvalt maksejõuetuse teema – mil viisil on Eesti naabritel võimalik maksejõuetuse lahendamisele kuluvat aega oluliselt vähendada ja tagasisaadava raha kogust kasvatada (võrreldes Eestiga saavad naabrite võlausaldajad maksejõuetust ettevõttest rohkem raha tagasi) ning ettevõtted ei pruugi peale maksejõuetuks kuulutamist sealsetes riikides isegi tegevust lõpetada.
- 2) Investorite kaitse kasvatamiseks on ettepanek suurendada juhatajate vastutuse ulatust ning võimaldada väikeaktsionäridel hõlpsamini kohtust abi saada. Nende tegevuste läbi paraneks Eesti koht edetabelis märkimisväärselt. Sarnaselt Eestile on ka naaberriikides juhatuse vastutuse ulatuse indeks madal, mis viitab ilmselt kultuurilis-geograafilisele omapärale. Samas tasub keskenduda väikeaktsionäride kaitse kasvatamisele – ka Kristjan Hänni (Kawe Kapital) kommentaarist nähtub, et Eestis on õigus suuraktsionäride kasuks kaldu. Lisaks võiks kaaluda teatepõhise tagatisregistri loomist, kus saaks registreerida kõik väärtust omavad varad.
- 3) Lepingute kohtuliku jõustamise alaindeks viitab selgesti meie kohtute aeglusele – müügilepingu vaidluse korral kulub Eestis lahenduse saamiseks 425 päeva, samas Leedus ja Norras jõutakse lahenduseni ligi 100 päeva varem ehkki protseduuride arv on sama.
- 4) Eesti edetabelikohta krediidi kättesaadavuse indeksis parandaks oluliselt ka täpsema krediidiregistri loomine, lisades negatiivsetele finantsandmetele krediidiregistris ka positiivsed. Veel võib kaaluda üldise andmebaasi loomist ja selleks erasektori ettevõtte kaasamist (23 riigis üle maailma koguvad inimeste (100% kogu riigi täiskasvanute kohta käivatest krediidiandmetest) andmeid just erasektori ettevõtted). Lisaks on oluline täiendus asjaolu, et kommertspanti on Eestis võimalik panna ka vallasvarale ning see kehtib ka tulevastele toodetele, varale. See aga tähendab, et indeksist on see eksikombel välja jäänud ning Maailmapanka sellest informeerides paraneks ka Eesti asukoht tabelis.
- 5) Ehituslubadega tegelemine. Siin soovitame protsesside ja protseduuride lihtsustamiseks KOV-de töö tõhustamist. KOV võiks ettenähtud tähtaegadest kinnipidamise seada endale prioriteediks. KOV-de töö tõhustamine on arusaadavalt seotud nii inimeste, nende kompetentside kui ka rahastamisvõimalustega vastavast eelarvest. Abiks oleks KOV-de andmebaasi loomine ja olemasolevate registrite digitaliseerimine, mis kahandaks protseduuridele kuluvat aega märkimisväärselt. Ka vee- ja kanalisatsiooniühenduse saamise kiirus on naabritest kehvem, ehk siingi tasuks kaaluda võimalust lühendada aega, mis selleks kulub.
- 6) Elektriühenduse saamisel mängib olulist rolli Eesti suurima energiamüüja võime ühenduse loomiseks. Nimelt võtab Eestis ühenduse saamine 94 päeva enam kui Saksamaal, mistõttu on alust arvata, et siin on koht arenguks ja paranemiseks. Samas viitab Meelis Kaps (Elektrilevi OÜ ekspert) asjaolule, et protseduuri läbiviimiseks on valitud kliendile mugavaim lahendus, mis paraku on teistest ajamahukam. Soovitus: täiendav analüüs vajalik kogu tegevuse efektiivsuse tõstmiseks.
- 7) Maksude maksmise alaindeksi osas on peamiseks soovitusena sotsiaalmaksu maksja muutus – nimelt on soovitusena sotsiaalmaksu töövõtja maksuks ülekandmine. Sisuliselt küll ei muutu suurt midagi, ent edetabelis paraneks Eesti koht märgatavalt. Samas on siin oht, et töövõtja, kes enamasti pikemat perioodi silmas ei pea ega soovi seetõttu makse maksta, võib eelistada töötada nn mustalt (eelkõige puudutab see madalama palgaga töötajaid). Teisiti öeldes on ettepanud soovitusena elluviimine poliitiliselt üpris keeruline. Lisaks on maksude maksmise juures tarvis selgitada asjaolu, et tihtipeale kulud, mis indeksisse on märgitud kui maksud, siiski maksudena Eestis arvel ei ole (või neid makse sootuks polegi).
- 8) Kinnisvara registreerimise ja ettevõtlusega alustamise protseduuride arvu võiks lähitulevikus kärpida, nt kinnisvara registreerimisel viia notari juurde tegevused, mis võimaldaksid protseduuride arvu minimeerida (kinnistusraamatusse kandmine, riigilõivu tasumine). Ka

ettevõtlusega alustamisel võiks kaaluda ühtse veebikeskkonna loomist, mis võimaldaks kõik protseduurid ühendada (EMTA-s registreerimine, algkapitali maksmine, haigekassas arvele võtmine jmt, vt täpsemalt eeltoodud alapeatükki ettevõtluse alustamisest).

- 9) Väliskaubanduse arenemise seisukohalt tasuks kaaluda dokumentide arvu kahandamist nii eksportimisel kui ka importimisel. See omakorda vähendaks protseduuridele kuluvat aega ja kulusid.